

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 14/4 2025 s. 1268-1287, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**HIDIRELLEZ'İN DİJİTAL ORTAMDAKİ GÖRÜNÜRLÜĞÜ: INSTAGRAM
ÜZERİNDEN NETNOGRAFİK BİR ANALİZ**

Büşra BAYSAL*

Geliş Tarihi: 2 Mart 2025

Kabul Tarihi: 4 Mayıs 2025

Öz

Hıdırellez bir yılbaşı ritüelidir. Bugün, Hızır ve İlyas'ın buluşması ile birlikte yeryüzüne bolluk, bereket, canlılık geleceği inancı vardır. Bu sebeple bugüne özel ritüeller yapılır. Hızır vesilesiyle kabul edilmesi umuduyla dilekler dilenir ve kutlamalar yapılır. Bu çalışmada Hıdırellez kutlamalarının dijital alandaki örnekleri incelenmiştir. Makalede yöntem olarak netnografi; çevrimiçi araştırma metodu kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, öncelikle Hıdırellez geleneğinin dijital ortamdaki varlığını tespit ve analiz etmektir. “Geleneği dijitalde uygulamak onun yaşatılmasına ve aktarılmasına katkı sağlıyor mu?” sorusuna cevap bulmaktır. Çalışma, Instagram sınırlılığında sağlık, bereket ve zenginlik, kismet, çocuk sahibi olma alt başlıkları ile incelenmiştir. İncelenen örneklerde Hıdırellez'e dair gelenekte var olan ritüellerin uygulandığı gibi; gelenekte olmayan, kişisel tercihler ve duygu temelinde ortaya çıkan, dijital ortamda moda olan sözcükler ve tavır kullanılarak yeni ritüeller icat edildiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Hıdırellez, Instagram, ritüel, dilek dileme.

**VISIBILITY OF HIDIRELLEZ IN DIGITAL PLATFORM: A
NETNOGRAPHIC ANALYSIS ON INSTAGRAM**

Abstract

Hıdırellez is a New Year's ritual rooted in the belief that abundance, fertility, and vitality are brought to the earth through the meeting of Hızır and İlyas. On this day, special rituals are performed, with people making wishes and celebrating in hopes that they will be accepted by Hızır. This study examines the celebration of Hıdırellez in the digital sphere using netnography, an online research method. The main aim is to analyze the presence and continuation of the Hıdırellez tradition in digital spaces. The research focuses on whether performing these rituals digitally contributes to their preservation and transmission. The study investigates themes such as health, fertility, wealth, fortune, and having children, within the context of Instagram. It was concluded that while traditional rituals are still observed, new rituals are also created, incorporating non-traditional elements shaped by personal emotions and preferences, aligning with trends in the digital realm.

Keywords: Hıdırellez, Instagram, ritual, making a wish.

* Dr.; Bağımsız Araştırmacı, busra.baysal.bb@gmail.com.

Giriş

İnternet ortamı folklorun yaşatıldığı sanal bir alandır. Dijital alandaki faaliyetler arttıkça buraya dair inceleme teknikleri de geliştirilmiştir. Netnografi bu inceleme yöntemlerinden birisidir. Netnografi terimi ilk olarak Robert V. Kozinets tarafından kullanılmıştır. Kozinets bu kavramı çevrim içi, bilgisayar yoluyla ya da internet temelli iletişimle bir araya gelen toplulukların, kültürlerin; gelenekler ve kültürel antropoloji aracılığıyla metodolojik olarak beslenen yazılı tanımları olarak açıklar (Kozinets, 1998, s. 366). Kozinets (2010), netnografik alanda yapılan çalışmalar için şu metodolojik aşamaları önerir:

Giriş: Araştırma sorularının formüle edilmesi ve bir çalışma için sanal topluluğun belirlenmesi. Veri toplama: Sanal topluluk üyelerinin bilgisayar aracılı iletişiminden doğrudan gözlemleri, etkileşimleri ve anlamları. Analiz ve Yorumlama: Sınıflandırma, kodlama analizi ve iletişimsel eylemlerin bağlamsallaştırılması. Bu adımların hepsinin, metinde daha sonra incelenecek olan araştırma etiğine uygun olarak daha detaylı şekilde ele alınması. (Kozinets, 2010)

Bu bağlamda internette yer alan folklor ürünleri, bu ürünlerin etkileşim ve anlamları, son olarak tüm bunlardan elde edilen verilerin analiz edilip yorumlanması netnografik araştırma yöntemini oluşturmaktadır. Her yeni iletişim aracı folklorun iletilmesi için yeni bir yoldur (Frank, 2011, s. 215). İnternetle birlikte gelen sosyal mecralar da folklorun son dönem iletim yollarındandır. Nitekim “folklor kendisine (internetle) modern bir yol bulmuştur” (Maria vd. 2012, s. 117). Dijital 2024 Ekim Global İstatistik Raporu’nun aralık ayındaki verilerine göre Türkiye’de internette geçirilen zamanın günlük yaklaşık 7 saat olduğu ve sosyal medya platformlarındaki aktif hesap sayısının ise 303 milyon 97 bin olduğu bildirilmiştir (URL-1). Çalışmada veri sağlanan alan olarak tercih edilen Instagram, “2010” yılında kurulup “2011” yılında Türkiye’de kullanılmaya başlanmış ve kısa sürede kullanıcı sayısı artmıştır (URL-2). “Dünyanın en çok tercih edilen sosyal medya uygulamalarından bir tanesi olan Instagram’ın dünyadaki kullanım süresi olarak lideri Türkiye’dir. Türkiye’de kullanıcıların Instagram’da geçirdiği süre 32 saatin üzerindedir” (URL-3). Dolayısıyla netnografi halk bilimi için önemli bir inceleme alanıdır. Konu hakkındaki çalışmalar sözlü kültürden ritüele, sanattan mekân incelemesine kadar geniş bir alanı kapsamaktadır.

Netnografiyi folklor bağlamında ele alan çalışmalardan ilki sözlü kültürün internetteki durumunu çeşitli siteler üzerinden ele alır (Baki, 2014). Netlore bağlamında sözlü kültürün dönüşümüne katılımcı sözlük örnekleri üzerinden yaklaşılacak tezde insanların varlık gösterdiği alan olarak internetin kendi folklorunu oluşturduğu görüşünden hareketle internetin zaman ve mekânın sınırlılıklarını aştığından bahsedilir. Çalışmada Ekşi Sözlük, İtü Sözlük, Uludağ Sözlük ve İnci Sözlük araştırma sahası olarak kullanılıp veriler, sözlü kültür ürünlerinin değişimi ve dönüşümü; sözlü kültürün aktarımı, gelecekte sözlü kültür ürünleri algısı bakımından incelenir. Geleceğin sözlü kültür verimlerinin internetteki varlığa göre şekillenebileceğinden bahsedilir. Bir diğer çalışmada sanal ortamın folklorik üretim açısından uygun olup olmadığı tartışılmıştır (Gülüm, 2018, s. 127-139). Çalışmada güncellenmiş tanım ve teoriler ışığında folklorik üretimi tanımlayan mekânsallık, sosyallik, iletişimsellik, geleneksel ve icrasallık gibi durumların sanal ortamın özgün yapısına uyarlanabilecek şekilde yeniden yorumlanması gerektiği; bütüncül, analitik, bağlam merkezli bakış açısıyla ele alınması gerektiği üzerinde durulmuştur. Netnografiyi halk bilimi bağlamında ele alan bir diğer çalışma kurşun dökme uygulamasına yönelik olmuştur (Şafak, 2017). Burada “Sen Bi Kurşun Döktür” adlı sitenin kullanıcıları sosyal bir grup olarak nitelendirilmiş ve kullanıcı yorumları netnografik analiz yöntemi ile

incelenmiştir. Çalışmada, kurşun dökme geleneğinin internet ortamına uyum sağlayarak, sanal alanda yeniden üretildiği belirtilmiştir.

Bir başka çalışma blog kullanımını annelik kavramı etrafında değerlendirmiştir (Aktan ve Kayış, 2018). Bu çalışma <http://blogcuanne.com/> adresini paylaşımları ve paylaşımlara verilen etkileşimler bağlamında hamilelik, çocuk büyütme konuları incelemiş, blogların geleneksel annelik yöntemine katkısı ya da farklılık noktaları, anneliğe etki etmesi gibi durumlar tartışılmıştır. “Türk Kâğıt Süsleme Sanatı Ebru’nun YouTube’daki uygulama videoları dikkate alınarak el sanatlarının dijital alanda belgelenmesi, yeniden canlandırılması, aktarılması süreçlerinin tartışıldığı” veya “Âşık Veysel’e dair Ekşi Sözlük sitesinde kullanıcı yorumlarının netnografik açıdan incelenerek oluşturulan”, âşıklık geleneğinin bir değeri olarak Âşık Veysel’in dijital platformda varlık gösterdiğini belirten çalışmalar gerçek yaşamda bahsedilen veya uygulanan her ne varsa dijital alanın koşullarına uyma koşuluyla, dijital sahada da varlık gösterdiğini belirtmektedir (Tüzel, 2022; Aslan, 2024). Dijital alanın mekân, zaman, hız gibi özelliklere sahip olması gerçek yaşamdan dijital alana taşınan konuları, bahsedilen özelliklere göre mekânsız olma, sürekli bir şekilde erişilebilir olma vb. şeklinde etkilemektedir. Bu durum da farklılaşmaları beraberinde getirir ki bu farklılaşmalar asıldan uzaklaşmadıkça olumsuz bir durum oluşturmaz. Çünkü “dijital dünya insan hayatını kolaylaştıracak ve kültürel belleğin yeniden inşa alanı olacak imkânlar sunmaktadır” (Ersoy, 2023, s. 149).

Lauri Honko (2015, s. 203) ritüelleri Geçiş Ritleri, Takvimsel Ritler ve Kriz Ritleri olarak üçe ayırır. Takvimsel ritler dönemler hâlinde ortaya çıkar. Topluluk tarafından organize edilir. Doğanın gözlemlenmesi sonucu ortaya çıkar. Sosyal hayatın ritmini oluştururlar. Günümüzde öncelikli amaçların ne olduğunu, hangi normların yürürlükte olduğunu rekabetin kurallarının ne olduğunu göstererek toplumun kolektif ve önceden belirlenmiş değerlerini ön plana çıkarırlar. Honko’nun tasnifine göre Hıdırellez takvimsel ritler içinde değerlendirilir. Victor Turner’a göre:

Takvime bağlı ritler hemen hemen her zaman büyük gruplarla ilgilidir ve çok sıklıkla da bütün toplumu kapsar. Bunlar da yıllık üretim döngüsünde açıkça belirlenmiş noktalarda icra edilirler ve kıtlıktan bolluğa (ilk ürün veya hasat şenlikleri gibi) ya da bolluktan kıtlığa (kış mevsiminin zorlukları tahmin edildiği ve büyü aracılığıyla bunlarla baş edildiği zamanlardaki gibi) geçişi gösterirler. (Turner, 2018, s. 176)

Takvim bilgilerine göre bir yıl, Ruz-ı Hızır ve Ruz-ı Kasım olarak ikiye ayrılır. Ruz-ı Hızır, 6 Mayıs’tan 8 Kasım’a kadar sürer ve yaz mevsiminin başlangıcı olarak kabul edilir. Hızır günleri 186 gün sürer ve miladi takvime göre 6 Mayıs’a tekabül eder. Ruz-ı Kasım ise 9 Kasım ile 5 Mayıs tarihleri arasındadır. Kasım günleri olarak adlandırılan bu devre 179 gün sürmektedir (Sezen, 1999, s. 82). Türkiye’de Hıdırellez, Hızır-İlyas, Ederlezi, Kakava, Haftamal, Eğrilce, Eğrice adlarıyla bilinir (Ekici, 2023, s. 4). Kafkasya asıllı Karapapak-Terekeme Türklerinin Hıdırellez kutlamaları yılın en soğuk ayı olan dolayısıyla Hızır’a en fazla ihtiyaç duyulan zamanda; ocağın son haftasıyla şubatın ilk haftası arasında kutlanır. Hıdırellez bolluk ve bereket bayramı olarak görülür. Bugün sacda kavrulan buğdaydan “goyut” adlı yemek yapılır (Aslan, 2015, s. 210-213). Aksaray / Hamidiye’de Kırım Tatarlarının Hıdırellez kutlamalarında öncelikle Hıdırellez arifesinde temizlik gömeç / göbete böreği yapılır. Yumurta boyanır. Bakliyat kaplarına bereket getirilmesi için içine akarsudan toplanıp dualar okunan taşlar konulur ve namaz kılınır. Hıdırellez’deyse ateşten atlanır, türbe ziyareti vb. ritüeller gerçekleştirilir (Derin-Ükten, 2022, s. 222-236). Hıdırellez Anadolu coğrafyası

haricinde Türkler arasında farklı coğrafyalarda da kutlanmaktadır. Örneğin Bulgaristan'da Hıdırellez, Ruz-i Hızır olarak da bilinir. Bugün de sınır gezme, dua etme, dilek dileme, martıval / martufal çömleği hazırlama, evin dış kapısını süsleme, yıl boyu sağlıklı olmak amacıyla yedi defa Arda Nehri'nden geçme vb. uygulamalar yapılır (Özkan, 2020, s. 1-24).

Hıdırellez'le alakalı bugüne kadar pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar çoğunlukla belli bir yörenin Hıdırellez geleneğini araştırmaya yöneliktir (Cingöz, 1990a; Çelik, 1990; Kahveci, 1990; Kartal, 1990; Köksal, 1990; Meydan, 1990; Santur, 1990; Güleç ve Türker, 2011; Kumartaşlıoğlu, 2017; Elçi Coşkun, 2010). Mevcut çalışmaların yanında Hıdırellez'in UNESCO SOKÜM Temsilî Listesi'ne kaydedilmesiyle birlikte yapılan çalışmalar da bulunmaktadır (Ekici vd. 2023; Oğuz, Ölçer-Özünel vd, 2013). Bunlara ek olarak yine belli bir yer odağında dinler tarihi, sosyoloji, gastronomi, iletişim bilimleri gibi alanlarda Hıdırellez'i konu alan çalışmalar yapılmıştır (Samancı, 2008; Akyol, 2006; Andaş, 2023; Velioglu, 2004). Hıdırellez'in değişimi ve dönüşümünü kent ortamı odağında konu edinen çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Selcan Gürçayır Teke (2016, s. 44-59) Ankara'da Hıdırellez kutlamalarını Hamamönü Hıdırellez şenlikleri bağlamında ele almış, burada Hamamönü'nde organize edilerek gerçekleştirilen kutlamaların kurgusallığı, bu durumun içerik ve uygulamalarda değişimi getirdiği; bir yandan da geleneği modern çağın imkânları dâhilinde yaşattığı, yeni aktarım mekânı olarak kent bağlamında tartışmıştır. Konuya dair bir başka örnek yine Hamamönü'nde Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi ve Altındağ Belediyesi iş birliğiyle gerçekleştirilen Hıdırellez kutlamalarıyla alakalıdır. Bu çalışmada Erkan Aslan (2020, s. 75) Hıdırellez kutlamalarını “fakelore, geleneğin icadı ve uygulamalı halk bilimi bağlamında; geleneğin kutlanma zamanı, mekânı, ritüelistik özellikleri, işlevi ve katılımcıları açısından incelenmiş” bu faaliyetin “uygulamalı halk bilimi örneği olarak ele alınması gerektiğini” ifade etmiştir.

Hıdırellez hakkında mevcut zengin literatüre bu makalenin katkısı, şimdiye kadar somut ortamda fiziksel olarak kutlanan geleneğin elektronik kültür ortamına taşındığında geleneğe olan etkisi, katkısı ve pratiklerin devamlılığının sağlanıp sağlanmadığına dair olacaktır.

Türk kültüründe yüzyıllardır uygulanagelen Hıdırellez geleneği varlık alanını çağın imkânlarına göre geliştirmiş ve genişletmiştir. Dijital medya bu varlık alanlarının başında gelmektedir. Çalışmada dijital alandaki sosyal mecralardan Instagram'da yer alan Hıdırellez odaklı paylaşımlar konu edilmiştir. “İnternetin, gerçek dünyanın sosyal ve kültürel değerlerinin bir aynası olarak görev yaptığı” dikkate alındığında Instagram'ın internet ağında yer alan bir uygulama olarak “folklor bilgisi için büyük bir arşiv olmasının dışında ayrıca kendine has da bir kültür” oluşturduğu da yadsınamaz (Bronner, 2002; Blank, 2009). Bunun için yetişkin kullanıcıların aktif olduğu Instagram sosyal medya hesapları taranmıştır. Örnekler herhangi bir düzeltme yapılmadan doğrudan alınmıştır. Bu sosyal medya alanının tercih edilmesinin sebebi kullanıcı sayısının yüksek olması dolayısıyla günlük hayatın, gelenek ve göreneklerin kullanım alanına yansıma ihtimalinin yüksek olması ve ele alınan problemin örneklerine dair yeterli düzeyde kaynak bulundurmasıdır. Çalışmada önce Hıdırellez'in tanımı, tasviri, kökeni ve gelenekte uygulanan ritüelleri ele alınacak daha sonra dijital alandaki Hıdırellez'e dair paylaşımlar kategorize edilerek değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Çalışmanın amacı öncelikle Hıdırellez geleneğinin dijital ortamdaki varlığını tespit ve analiz etmektir. Daha sonra “Hıdırellez geleneklerinin dijital ortamda devam etmesi, gelenekte var olan uygulamaların sürdürülebilirliğini sekteye uğratıyor mu? Dijital ortam, geleneğin

yaşatılması ve aktarımına ne gibi faydalar sağlıyor? Kısa sürede pek çok kişiye ulaşma durumu ve etkileşim; geleneğin dışında modern dünyanın gerekliliklerine yönelik yeni Hıdırellez geleneklerinin uygulanmasına kapı aralıyor mu?” sorularına Instagram kapsamında; sağlık, bereket ve zenginlik, kısmet, çocuk sahibi olma amacına yönelik yapılan ritüel örnekleri sınırlılığında cevap bulmaktır. Çalışmada yöntem olarak netnografi; çevrim içi araştırma metodu uygulanacaktır. Ele alınan örnekler belli bir gruba mensup olmayan, belli bir ortaklığı paylaşmayan, rastgele hesaplardan seçilmiş, böylece fiziki hayattaki yaşayışı yansıtan homojen bir örneklem grubu elde edilmiştir.

1. Hıdırellez Nedir?

“Yeryüzünde mevsime dayalı ‘döngüsel takvim’lerin egemen olduğu her kültürde ‘yeni yıl’ her zaman bahar mevsiminde gelir. Hıdırellez, yeni yılın baharda geldiği gözlemine ve inancına dayalı bir yılbaşı ritüelidir” (Oğuz, 2014, s. 35). Hıdırellez, Hızır ile İlyas isimlerinin birleşmiş hâlidir. Bugün 5 Mayıs’ı 6 Mayıs’a bağlayan geceye tekabül eder. Hızır ile İlyas’ın bu gecede buluşur. Bu buluşma yeryüzüne bolluk, bereket ve canlılık getirir.

Tasavvuf kaynaklarına göre Hızır, yediden yetmişe her yaştan insan olarak görünebileceği gibi kuş, turna ya da tavşan donuna da girebilmektedir (Beydilli, 2005, s. 239). Bazen de Hızır aksakallı, nur yüzlü bir ihtiyar olarak düşünülür. Hızır’ın şehadet ile orta parmağı aynı boydadır. Bir parmağında ise hiç kemik yoktur. Onun çiçeklerden örülmüş hırka, al renkli külâh, yeşil sarık ve kırmızı pabuçlar giydiği anlatılır. İlyas’a dair bilgilerse belirgin değildir. Hızır’ın kardeşi veya arkadaşı olarak kabul edilir. Bazı yerlerde ikisi de tek kişi, Hızır olarak düşünülür (Çobanoğlu, 2000, s. 54-55). Cömert, güler yüzlü, yeşil elbise giyen ve kır ata binen Hızır’ı sufi kaynaklar bir peygamber olarak nitelendirir de gerçekte veli yönü ağır basan birisi olarak dikkat çeker. Bazen Hızır, peygamberler arasında yer alan tek veli örneği sayılır (Döğüş, 2015, s. 79). Bazı görüşlere göre de Hıdırellez’in hâkim mitolojik kişisi Boz Atlı Hızır’dır. Boz Atlı Hızır, yeryüzüne bolluğu, bereketi, sağlığı, mutluluğu, talihi getirir. Buna karşılık kıtlığı, yokluğu, soğuğu, karanlığı, hastalığı götürür (Oğuz, 2014, s. 35).

Ahmet Yaşar Ocak (1990, s. 53-57) Hızır’ın kaynağının Gılgamış Destanı, İskender Hikâyesi, bir Yahudi efsanesi ya da Elijah (İlyas / İlyas) ismiyle Tevrat’ta adı geçen bir peygamber olabileceği görüşlerinin şarkiyatçılar arasında mevcut olduğunu belirtir. Hızır, Arapça “yeşillik” anlamına gelen “hadr” kelimesinden türemiştir ve Hızır’ın gezdiği yerleri yeşerttiği inancı vardır (Boratav, 1984, s. 222). İnsanlar da doğada gerçekleşen bu canlılığa tanık olmak ve hissetmek amacıyla bugün de diğer günlerde olmadığı kadar doğaya temas etme ve doğayla bağ kurma isteği görülür. Bu durum duygulara, sözlere, netice olarak eylemlere yansır.

İlyas da Hızır gibi darda kalanların imdadına koşar. Ancak şöhreti Hızır kadar yaygın değildir. O’nun giydikleri Hızır’ın giydikleri gibi süslü ve renkli değildir. Keçi derisinden yapılmış uzun bir gömlek giyer. Uzun boylu, esmer, zayıf görünümlü bir ihtiyardır (Sezen, 1999, s. 83). Bir inanış Hızır ve İlyas’ın iki kardeş olduğu; bir diğer inanış da Hızır’ın erkek, Ellez’in de kız olduğu ve bunların iki âşık olduğuna yöneliktir. Bu âşıklar uzun süre görüşmemiş Hıdırellez’de buluşmuş, bu kavuşmanın sevinciyle can vermişlerdir (İmer, 1957). Hızır ve İlyas’ın ölümsüz olduğu, İlyas’ın çöllerde; Hızır’ın ise çayırda, bahçelerde olduğu ve kendisini yardıma çağıran kimselere görüldüğü inancı yaygındır (Evgin, 2007, s. 38).

Sanayi devrimi öncesi tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin insan yaşamı için birincil öneme sahip olması doğa ve doğa ile ilgili durumları merkezi öneme sahip hâle getirmiştir. Baharın gelişini temsil eden Hıdırellez’le, kıştan çıkılır. Mevsimsel bir geçiş aşaması olan Hıdırellez’de doğanın tekrar canlandığı ve yılbaşı olduğu için kutlamalar yapılır. Hıdırlıklarda yapılan kutlamalar, kesilen kurbanlarla; oğlaklarla yapılan yemekler, birlik içinde kurulan sofralar, yenilen yemekler, söylenen mâniler, türküler, oynanan oyunlar, kırk çeşit çiçeğin toplanması ve bu çiçeklerin solmaması için konulan suyla şifa vermesi umuduyla yüzün ve bedenin yıkanılması, gül ağacının dalına yahut dibine kimseye söylenmeyen dileklerin yazılı olduğu kâğıdın asılması yahut gömülmesi, özenli kıyafetler giyilmesi, yakılan ateşin üzerinden atlanması, yumurtaların boyanarak süslenmesi Hıdırellez ritüellerindendir. Yumurtaların iplerle sarılarak soğan kabuğu gibi rengini suya veren malzemelerle kaynatılması, boyanması tokuşturulması, yoğurt mayalanması, bakliyat kutularının, cüzdanların ağızlarının açık bırakılması, bir çömleğe yazılı dileklerin veya yüzük, küpe gibi takıların konularak 5 Mayıs’ı 6 Mayıs’a bağlayan gece gül ağacı dibinde çömleğin saklanması, Hıdırellez’e dair bereket inancıyla ilgilidir. Yeşillikte yuvarlanması, salıncakta sallanılması, Hıdırellez günü bu dileklerin, takıların çekilmesi (martafal âdeti), kötülüklerden korunmak için kapılara ısırgan otu asılması, bu ve bunun gibi olan tüm uygulamalar Hızır’ın yeryüzüne uğrayacağı ve bolluk, bereket, uğur getireceğini inancıyla yapılır. Bu inanç İslami zeminde de kuvvet bulur. Kehf suresi 60 ve 82. ayetlerde yer alan Musa peygamberle yolculuk yapan gizemli ve bilge kişinin Hızır olarak düşünülmesi bu düşüncenin temelini oluşturur. Hıdırellez’de ne yapıldıysa bu fiiliyatın yıl içine sirayet edeceği düşünülür. Dilekler deniz, göl gibi suya atılabileceği gibi fidan, gül ağacı dalına da asılabilir.) Bolluk ve bereket getirmesi umuduyla evlerin kapıları çiçeklerle süslenir (Kumartaşlıoğlu, 2017, s. 280). Hızır orucu adı altında oruç tutulur, lokma dağıtılır.

Hıdırellez için yapılan ritüeller sağlık, bereket ve zenginlik, kismet, çocuk sahibi olma, gibi alanlarda kategorize edilebilir. Sağlık için yapılan ritüellere ilk olarak Hıdırellez gelmeden Hızır’ın uğrayacağı inancıyla yapılan temizlik örnek verilebilir. Bu ritüel temel çıkış noktasında Hızır’a karşı gösterilen hürmet duygusunu barındırsa da bu durum dolaylı yoldan sağlıklı olmaya katkı sağlayan bir faaliyet olarak değerlendirilebilir. Sağlık için yapılan bir diğer ritüel Hıdırellez günü yahut gecesi yakılan ateşin üzerinden atlanmasıdır.

Hıdırellez gecesi dört yol ağzında ateş yakılan ateşin üzerinden en az üç kere atlanır. Böylece uyuşukluğun, hareketsizliğin atılacağına, dert ve kederlerin döküleceğine inanılır. Hıdırellez ateşine “Hastalıklar, kötülükler, dağlara taşlara olsun.” denilerek taş atılır. Bu âdete ise ateş taşlama denir. Hıdırellez sabahı dere yahut deniz kenarında el yüz yıkanırsa sağlıklı olunacağına inanılır. Güneş doğmadan evvel kırlardaki çiçek ve otların üstündeki çiğler ele ve yüze sürülürse sağlık vereceğine ve siğilleri yok edeceğine inanılır (Artun, 1990, s. 8-9).

Türk kültüründe ateş hem işlevsel hem de simgesel olarak önemli bir yer edinir. O bünyesine aldığı unsurları yok edebildiği gibi ehileştirebilmektedir de. Bu anlamda ateş arındırıcı bir temizlik aracı, hayatın canlılığını ve sürdürülebilirliğini ifade eden bir araç, birleştirici bir vasıta, saygı duyulması gereken bir araçtır.

Sağlıkla ilgili bir diğer ritüel salıncakta sallanmayla ilgilidir. Eğer Hıdırellez günü salıncakta sallanırsa hastalıklardan arınma olacağına ve günahların atıldığına inanılır (Artun, 1990, s. 20). Bu ritüelde sallanmak, sembolik bir eylemdir. Sallanma ve günahlardan kurtulma arasında benzerlik kurulmuştur. 6 Mayıs günü yıkanılırsa kişinin bir sene boyunca

hastalanmayacağına inanılmasıyla ve “hasta ve yaşlıların, 5 Mayıs akşamı, çimenlerin üzerinde yuvarlanırlarsa şifa bulacaklarına inanılması” da aynı mantık çerçevesinde değerlendirilebilir (Sezen, 1999, s. 85).

Hıdırellez’deki bereket ve zenginlik ritüellerine bakıldığında bu uygulamaların temelinde Hızır’ın Tanrı tarafından sevilen ulu bir kimse olduğu için onun vesilesiyle Tanrı’ya iletilen dileklerin reddedilmeyeceğine dair inancın olduğu görülebilir. Katılımlı gözlem yoluyla elde edilen bilgilerde Hıdırellez gecesi gül ağacı dibine yahut dalına asılan dileklerin bereket ve zenginlik isteklerini barındırdığı gözlemlenmiştir. Bakliyat kaplarının, cüzdanların, bereketli olması istenen her şeyin ağzı açık bırakılır. Hızır’ın o geceye mahsus açık bırakılan kapların içindekilere, cüzdanlara bereket vereceğine inanılır. Örneğin, “Hıdırellez öncesi, 41 karınca yuvasından alınan toprak, ev halkının para cüzdanına az miktarda konursa, o eve bolluk ve bereket gelir” (Cingöz, 1990b, s. 6-8). Hıdırellez gecesi biri az mayalı bir diğeri mayasız olmak üzere iki farklı hamur yoğurulur. Yoğurulan hamurlardan birisi seçilir. Sabah seçilen hamur kabarmışsa o yıl ailede varlık olacağına inanılır. Bu duruma ise var mayası ve yok mayası denir (Artun, 1990, s. 8-9). Atasözlerinde de Hıdırellez’le birlikte yazın geldiği ve bereket getirdiği ima edilmiştir: “Az bilirim, uz bilirim, Hıdırellez’den sonra yaz bilirim. Getir bana Hıdırellez’i, göstereyim sana yazı. Hıdırellez’e kadar bir tutam, Hıdırellez’den sonra tutam tutam. Bu atasözlerinden birkaçıdır (Karakuş, 2014, s. 105). Hıdırellez’in kısmet getirme, kısmet açma gibi işlevlerine dair pek çok uygulama bulunmaktadır:

Evlenmek isteyen kızlar, Hıdırellez günü kimliklerini belli etmeden, kibleye bakan 9 komşu kapısını çalarlarsa, kısmetleri açılır. Evlenme çağına gelen genç kız, Hıdırellez günü yaptığı tuzlu çöreğin yarısını yer, diğer yarısını da dam veya duvar üstüne bırakır. Kargalar, bu çöreği alıp hangi evin bacasına götürürlerse genç kız o eve, uzağa götürürlerse, uzağa gelin gider. Kısmetinin açılmasını isteyen genç kız veya delikanlı Hıdırellez günü, sabah namazından önce kibleye bakan 7 çeşmeden su içerse o yıl evlenir. (...) Yıl içinde kısmetinin açılıp açılmayacağını öğrenmek isteyen genç kız, tomurcuk hâlindeki bir çiçeği, suyun içine koyar, ertesi gün tomurcuk açılırsa, kısmeti olur. Açılmazsa, olmaz. (Sezen, 1999, s. 84). Hıdırellez gecesi bir genç kız rüyasında bir delikanlıyla buğday biçerse o, onun kısmeti olurmuş. (...) Evde evlenmemiş kız varsa kısmetli kapanmasın diye Hıdırellez günü dışarıya kül atılmaz, süpürge süpürülmez. Hıdırellez günü genç kızlar kısmet çıkması için nişanlıların arkasından koşar. Onlardan şeker yer, bastığı yere basar. Yeni gelinin çeyizlik şalvarı giyilir (Artun, 1990, s. 8-12). Erzurum’da nişanlanmamış yahut evlenmemiş erkek ve kızlar oruç tutarlar. İftar için hazırlanan yemekler de oldukça tuzlu hazırlanır. Bu yemeklerin arasında yassı uzun veya yuvarlak bir ekmek pişirilir ki buna gılık veya gugul denir. Bekârlar iftarlarını bu tuzlu ekmekle açarlar. Ekmeği yedikten sonra çay veya su içmezler. Gece rüyalarında kendisine kim su ikram ederse o kişinin kısmeti olacağına inanılır. Bir başka adet kargaya gugul vermedir. Evlenme çağındaki kız Hıdırellez günü yapılan tuzlu gugulun yarısını yer. Ekmeğin diğer yarısını da dam ya da duvar üstüne bırakıp uzaklaşır. Bu esnada konuşmaz. Karganın gelip bu ekmeği almasını bekler. Karga bu ekmeği hangi evin damına götürür yemeye başlarsa kız o evin gelini olacaktır. Eğer ekmeği gözden Uzak bir yere götürürse kızın kısmeti uzaktadır. Kısmet açma uygulaması olarak yedi yahut dokuz komşunun kapısını çalma giydiği çeşmeden su içme veya su toplama uygulaması da görülür. (Özarslan, 2000, s. 206-207)

Ritüellerde 7 yahut 9 komşu kapısı çalma, 7 çeşmeden su içme gibi örneklerde sayı sembolizmi; kargaların “bilge” hayvanlar olmalarıyla alakalı mitolojik temelli inanç yaklaşımı; kiblenin önemli bir konum olduğu ve oruç örneğiyle İslam vurgusu; buğdayın bereket, suyun

baht açıklığı ile ilişkilendirildiği açıkça görülür. Bu anlamda ritüellerin Türk-İslam sentezi taşıdığı ifade edilebilir.

Hıdırellez’de çocuk sahibi olmak için de çeşitli uygulamalar yapılır: çocuğu olmayan kadın 5 Mayıs akşamı abdest alıp namaz kıldıktan sonra, bezden yaptığı bebeği, gül ağacının dibine koyarsa çocuğu olur (Sezen, 1999, s. 85). Hıdırellez günü yapılan bazı uygulamalar da kaçınmaya yöneliktir. Kişi bu durumdan kaçınmazsa istenmeyen durumlarla karşılaşabilir. Örneğin, Giresun Espiye’de Hıdırellez’de dal kesen kişinin o yıl çocuğu olursa sakat olacağına inanılır. Burada Hıdırellez günü hiçbir işle meşgul olmamak “Hıdırellez tutmak” olarak adlandırılır. Bugün erken kalkılır. Orak tutulmaz. Tarla bellenmez. Yayık yayılmaz (Güleç ve Bilgin, 2018, s. 93-94).

Çocuk sahibi olmak için yapılan ritüelde temsilin gerçeğe dönüşeceği umulur. Hıdırellez ritüellerinde gül ağacı önemli bir metafordur. Gül, Türk kültüründe Hz. Peygamber’le özdeşleşmiştir. O, rengi, kokusu, yapısıyla estetik bir görünüm sunar. Hızır’ın da güzelliklerle donatılmış ulu bir kimse olarak görülmesi insanların kendisine sundukları dilekleri güzel ve hoş kokulu bir gül ağacı vesilesiyle alması olay örgüsünü tamamlar. Kaçınma ritüelleri ise zarar vermeme, canlılığı koruma ve düzeni koruma amaçlarına hizmet eder.

2. Dijital Alandaki Hıdırellez Ritüelleri

Hıdırellez’in kutlanmasına dair uygulamalar, geçmişten bugüne birtakım çeşitlenmeler yaşamıştır. Uygulamalar, içinde bulunulan durumun sosyal, ekonomik, kültürel, teknolojik imkânlarına göre şekillenmiştir. Bu uygulamalar dijital alana da taşınmıştır. Hıdırellez ritüelleri sağlık, bereket ve zenginlik, kısmet ve çocuk sahibi olma konularıyla kategorize edilmiştir.

2.1. Sağlık

Sağlık, hayatın içinde birincil öneme sahiptir ve sürekli mücadele verilen bir alandır. Bu nedenle sağlıkla ilgili ritüeller hem günlük hayatta hem de Hıdırellez gibi özel zamanlarda uygulanagelmıştır. Hıdırellez’de sağlıkla ilgili ritüeller çimlerin tazeliğinin ve canlılığının sirayet etmesi amacıyla çimlerde yuvarlanma, kırk çiçeği bir gece suda beklettikten sonra bu suyla yüz yıkama yahut yıkanma; üzerine çiğ düşmüş bitkilerin çiğ damlalarını alarak ele yüze sürme ve bu suyun siğil ve sivilceleri gidermesi ve cildi güzelleştirmesi gibi bu ve bunun gibi uygulamalardır.

İlk örnek Hıdırellez’de yapılan dileklerin kabulü için bir terkip bildirmiştir. Bu dileklerin içerisinde şifa da bulunmaktadır: @bircanyildirim adlı kullanıcı: Hıdırellez Ritüeli “Olmaz dediklerinin olması açılmaz dediğin kapıların açılması dönmez dediklerinin dönmesi için muhteşem kodlama yorumlarda! Aklına ilk gelen dört rengi yaz aktive et!” yazılı gönderisinin altına şu açıklamayı yazmıştır:

Üç arkada’sınızı davet edin üç arkadaşı’nıza iletin kayd’edin beğ’e’nin aklınıza ilk gelen dört rengi yazın ve hi’kayelerimdeki mesaj kutusuna da mutlaka almak istediğiniz duymak istediğiniz mesajları yazın nasibinizi alın. Bir tabağın içerisine 7 adet buğday tanesini 3 adet çörek otunu 1 adet kabuk tarçını koyun 55 defa burnunuzdan hızlı hızlı nefes alıp verin ve Hıdırellez mucize frekansına uyumlanıp dualarımı yaşarsam neler olur çok merak ediyorum diye tekrar edin ve en çok olmasını istediğiniz dualarınızın olmuş hâlini hissederek tabağınıza odaklanın. Ev araba yazlık evlilik şifa başarı ne istiyorsanız bu tabağınızda olmuş hâlini hissedin. Ve şu cümleyi tekrar ederek tabağınızda tarçını buğday tanelerini çörek otunu şu cümleyi tekrar ederek toprağa gömün “Aradığım hayatıma davet ettiğim dua ettiğim

her olumlu şey hızla ve kolaylıkla beni bulursa ve bende kalırsa neler olur çok merak ediyorum ne olur Allahım bunu bana göster.” Ve 5 Mayıs 2024 pazar günü akşam saat mutlaka kağıdınızı, kaleminizi alın ve Hıdırellez ortak dua için saat 22:00 de burada olun! Mucize yaşamayan kakmayacak sakın kaçırmayın! (URL-4)

Açıklamaya bakıldığında 7 buğday tanesi, 3 adet çörek otu, bir adet kabuk tarçını tabak içine alıp 55 defa hızlı nefes alma durumunun kişisel bir yorumlama olduğu görülür. Ritüelde dikkat çeken başka bir durum hissetmek ve odaklanmaktır. Bunlar gelenekteki niyet, dilek gibi durumlarla ilişkilendirilebilir.

Sağlık için uygulanan diğer örnekler yeme ile ilişkilendirilmiştir. @ayseyagmur_kocluk adlı kullanıcının 5/6 MAYIS HİDİRELLEZ MUCİZE GÜNLERİNİ SAKIN KAÇIRMA yazılı paylaşımının açıklama kısmında sağlıkla ilgili şu ritüel yer almıştır: “Peki hıdırellez sabahı, sağlık için yumurta yendiğini biliyor muydun? Evet, ertesi gün kahvaltıda yumurta yersen, o senen maddi manevi bolluk, bereket içinde geçermiş” (URL-5). @anette_inselberg adlı kullanıcıysa sepet içinde yumurta bulunan bir görselin üzerine şu açıklamayı yazarak gönderi paylaşmıştır: “6 Mayıs Hıdırellez Ritüeli ‘Hıdırellez Ritüeli: Sağlıklı & Güçlü Ol’ 6 mayıs sabahı yumurta ya da içinde yumurta olan bir yiyecek / tatlı yiyin ve “bütün sene sağlıklı ve güçlü olmayı seçiyorum’ deyin...” (URL-6).

Ele alınan örneklerin başlıkları, tercih edilen punto ve etkileyici kelimeler seçilmesi dikkat çekicidir. Dilin kullanıcılarla etkileşime açık bir tavırda olması kişilerin paylaşımın içeriğine ilgi duymasına ve ritüelleri uygulamasına kapı aralar. Paylaşımların görsellerinde de açıklamaya uygun ve içeriği destekleyecek fotoğraflar tercih edilmiştir. Ritüellerde bahsi geçen yumurta ise bazı zamanlarda hayatın bazı zamanlarda da ölümün sembolü olmuştur. Buradaki anlamı ise çoğalma, bolluk, bereket ve sağlıkla alakalıdır. Son ritüelde belirtilen “sağlıklı ve güçlü olmayı seçiyorum” ifadesi ise gelenekteki dileklerle paralel ancak tavır bakımından sosyal medya jargonunun etkisi görülen bir örnektir. Sağlık kapsamında incelenen gönderilerde yorumlar kısmında kullanıcıların temennilere “amin” dedikleri, ritüel için tarif edilen herhangi bir unsur yoksa (örneğin; gül ağacı gibi) alternatif yollar arandığı veya “herkes değişik şeyler söylüyor kafam çorba oldu hangisini yapacağımı şaşırdım” gibi kişisel yorumların çokluğundan yakınan yorumların yapıldığı görülmüştür (URL-5).

2.2. Bereket ve Zenginlik

Bereket ve zenginlik konusu hayatın içinden, her zaman rağbet gören ve yaşamın sürdürülmesinde, devamlılığında hayati öneme sahip bir husustur. Bu iki kavram birbirini destekleyen ancak temelde ayrılan konulardır. Bereket miktar az olsa dahi onun çoğalması ile ilgiliyken zenginlik salt çokluk üzerinden değerlendirilir. Ancak Türk kültüründe Hıdırellez dileklerinde bu iki kavram refah, bolluk anlamında aynı amacı gütmesi, peşi sıra söylenmesi anlamında birbirini destekler. Bu nedenle bereket ve zenginlik konuları aynı başlık altında değerlendirilmiştir. Bereket ve zenginlik için ele alınan ilk örnek ayakkabıyla ilgilidir: @astroumuts adlı kullanıcı paylaştığı gönderinin açıklama kısmında:

☺ HİDİRELLEZDE ZENGİN OLMAK İÇİN 12 MAYIS GÜNÜNE KADAR HERKES YENİ BEYAZ ÇİFT BİR AYAKKABI ALSIN Bu ayakkabıyı 12 mayıs sabahı itibariyle gün içerisinde giyinin ve aynı şekilde 13 Mayıs gününde de giyinin! ☺ ÖNEMLİ Ayakkabının tabanlıklarının altına ya altın ya da demir para koyun . Bu sayede yürüdüğünüz her an bolluk bereketiniz size koşarak gelecek. Zenginlik hayatınıza hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde dolacak! Ve bu ayakkabıyı bir sonraki Hıdırelleze kadar her PAZAR VE PAZARTESİ günlerinde giyinin. (URL-7)

Bu ritüelde şahsi uygulama ve yorumlamalar olduğu gibi gelenekle alakalı bereket ritüellerinin izlerine de rastlanır. İncelenen literatürde Hıdırellez ritüelleri içerisinde o güne özel bir çift beyaz ayakkabı alma uygulamasına rastlanmamıştır. Burada ayakkabının renginin beyaz olması saflık, temizlikle ilişkilendirilebilir. Altın ve demir para ise bolluk, bereketle alakalıdır. Bu bolluk ve bereket sembolik bir mananın ötesinde gerçek anlamla da ilişkilidir. Altın hem kıymetli bir element olması hem de canlı bir renge sahip olması dolayısıyla geçmişten bugüne alışverişten süslenmeye kadar pek çok alanda yer almış bu nedenle de ritüeller içerisinde kendisine yer bulmuştur. Evlenecek genç kıza altın takıldığı düşünüldüğünde o hem kıymet vermenin somut bir göstergesi hem de zenginlik alametidir. Hediye. Altın günü özelinde insanları bir araya toplayan araçtır. Demir para da altın gibi bereket ve bolluğun temsilidir. Demir element olarak güç ile simgelenir. Ayakkabının altına altın ve demir para koymak da ilgili örnekte berekete sahip olmak olarak yorumlanmıştır. Bereket için yapılan bazı uygulamalar bitki yaprakları ve sayılarla alakalandırılmıştır. @missannemm adlı kullanıcının “Defne yaprağına 520 yaz ve cüzdanına koy, bolluk ve bereket için” (URL-8) paylaşımı bunlardan birisidir. Hesap kullanıcısı tarafından neden defne yaprağı ya da neden 520 sayısı yazıldığına dair bir bilgi verilmemiştir. Bazı paylaşımlarda da yapılan ritüeller gelenekle büyük oranda benzerlik gösterir: @astrologzeynepcetinkaya’nın paylaştığı gönderisinin açıklama kısmında:

★Hıdırellez sabahında evimizin kapı pencerelerini, varsa sandık çeyizlerimizin kapağını, yemek kaplarının kapaklarını ve cüzdanımızı açarak gün boyu bereket ve bolluk enerjisini eve çekmeyi unutmuyoruz. ★Dilek dilemek için beyaz bir kağıt kullanabilirsiniz. Burada önemli olan dileklerinizi yazarken mutlaka resmetmeyi unutmamak. Dileklerimiz olacak gibi değil olmuş gibi cümleler kurmak ve çizimlerinizi detaylandırmak önemli. Bu işlemleri yaparken ne kadar o duyguya girebilirsek enerji o kadar aktif olacaktır. ★Dilek kağıdımız hazırlarken sevdiğiniz bir müziği açabilir, mum yakabilir ve masada bir bardak su bulundurabilirsiniz. Suyu gül yağı var ise bir kaç damla damlatabilirsiniz. ★Hazırladığımız dilek kağıdımızı üçgen şeklinde avuç içimiz kadar bir boyutta katlayarak gül ağacına asıyoruz. Gül ağacı yok ise yakınlarda bir gül ağacı bulup oraya asabilirsiniz. ★Kağıdımızı kurdele ile bağlarken kalbimizden pembe bir enerji bağının kağıda ve gül ağacına doğru aktığını hayal ederek enerjiyi çoğaltabilirsiniz. İsteyenler Hıdırellez duasını okuyabilirler. ★Ertesi sabah gül ağacından aldığımız dilek kağıdımızı akar suya ve ya denize bırakabilirsiniz. Eğer bırakamıyorsanız saklayıp sonrasında da bırakabilirsiniz. ★Sadaka vermeyi unutmamak önemli. Sokak hayvanlarını beslemeyi unutmayın. (URL-9)

Hıdırellez günü kapı dâhil kapalı olan kapların açılması o yere bereket dolmasıyla ilişkilendirilmiştir. Dilekleri yazmak resmetmek, sadaka vermek de yine gelenekle paralel uygulamalarken dilek kağıdını “kurdele ile bağlarken kalbimizden pembe bir enerji bağının kâğıda ve gül ağacına doğru aktığını hayal ederek enerjiyi çoğaltmak” geleneğe olamayan kişisel bir yorum ve uygulamadır. Ancak bu yorum ve uygulamanın bir öneri olarak verilip kesin hüküm veren bir ifade taşıması geleneğin kişisel yorumlarla yorumlanıp bir bozulma oluşturmaması açısından önemlidir. Ancak yine bu durumun kişisel bir tavsiye olduğunun belirtilmesi geleneğin anlaşılabilirliği ve sürdürülebilirliği açısından önemlidir.

@sibel_selimbaba adlı kullanıcı Hıdırellez’in kutlandığı alan, oluşumu ve ritüelleri hakkında bilgi verir ve bolluk bereket ve zenginlikle ilgili ve diğer dileklerin gerçekleşmesi için Hıdırellez duası okunması gerektiğini belirtir. Bu dua da gelenek içinde yer alan ve dijital alana taşınan bir örnektir:

(...) Hıdırellez akşamı gül ağacında dilek tutarken yapmanız duasını okumanız gerekir.(örneğin ev istenecekse dileklerinizi yazdığınız kağıda ev resmini de çizin araba istenecekse araba resmini de çizin dileğiniz her ne ise resmini de çizin kağıda)
 ✨Dileğinizi yazdığınız kağıdı gül ağacının altına gömerken bu yazdığım Hıdırellez duası da okunur HIDIRELLEZ DUASI; ✨Bin bir adım bir adım /Allah bir adım adım / Kerim kerem Allah /Başımda bir duman var yardım eyle ya Allah / La ilaha illallah muhammeden resulullah yetiş imdadıma hızır ile Allah birsin sen kulla mişersin biz gibi kulların yardımcısı sensin hızır deryada erdim murada amin. Hıdırellez günü “Allahümme Rabbühü Ya Halkalhalas Muhammedin Resulullah Yetiş imdadıma Ya HIZIR YA İLYAS” duası okunur ve senenin bereketli geçmesi dilenir daha sonra biter.

#Hıdırellez #dua #dilekduası #Hıdırellezdileklerimizkabulolsun #Hıdırellezzitüelleri #ritüel #mayıs #kesfetteyiz #keşfetteyim (URL-10)

Ele alınan örnekte daha fazla insana erişmek, profilin ve paylaşımın görünürlüğünü dolayısıyla geleneğin bilinirliğini artırmak bakımından önemlidir. Nitekim ele alınan örnekler herkese açık profillerden elde edilmiştir.

@minekesgincoaching adlı kullanıcının yaptığı paylaşımında günün anlamına dair bilgi verilmiş, koku, enerji, ısı gibi konular üzerinde durulmuştur;

🌿Hıdırellezde Mutlaka Yap! ☞Ölümsüzlük sırrına erdiklerine ve biri karada diğeri denizde darda kalanlara yardım ettiklerine inanılan Hızır ve İlyâs peygamberlerin yılda bir defa bir araya geldikleri gün olarak kabul edilir. ✨5/6 Mayıs tarihlerindeki muhteşem enerji ve dilek dua gününde☞ ✨Sabah kalkar kalkmaz evi havalandır, enerji akışı olsun. Evi negatif enerjiden arındırmak için sirkeli veya tuzlu su ile sil. Ve 2.Suya çubuk tarçın atıp sil. Evdeki bolluk bereketi arttırır. ✨2litre suya 1 yemek kaşığı iri tuz koy ve erimesini bekle. Duşta tuzlu suyu omuzlarından aşağı dök. Ellerini de tuzlu suyla yıkayabilirsin. ✨Evde tütsü yakabilirsin. Dileklerini yazacağın kağıdı da tütsü dumanından geçirebilirsin. ✨Dileklerini yazarken mum yakabilir, dingin ruhuna iyi gelen pozitif bir müzik açabilirsin. Bileklerine gül suyu gül yağı damlatabilirsin. ✨Dileklerini kırmızı kalemle beyaz kağıda yaz, resimlerini çizmeyi unutma. ✨O anın tadını, kokusunu al, duy, canlandır, zaten sahip olduğunu hisset. Kağıdın boş bir yerine de 1 damla gül yağı damlatabilirsin. ✨Ellerini birbirine sürterek ısıt, enerji akışını hisset ve yazdığın kağıdı eline alıp kalbine götür. Kalbinden enerjini tekrar gönder. Teşekkür ederim Allah'ım oldu oldu oldu! ✨Kağıdı kırmızı kurdele ile gül dalına bağla. Ertesi gün akan suya bırakabilirsin. ✨Para cüzdanını sabaha kadar açık bırak. ✨Sadaka vermeyi unutma. ❀”EVET MUCİZELERE HAZIRIM” yazan herkese ThetaHealing ile “KOŞULSUZ SEVGİ” gönderilecek.❀ 🌹🌿 Hayatını kendin istediğin gibi tasarlamak mümkün ve güvenli. Sen de hak ettiğin hayatı tasarlamak ve buna gerçekten sahip olmak istiyorsan, sana özel bir program oluşturalım. Bazen hak ettiğini çekip alman gerekir🌿 (URL-11)

Bu paylaşımında geleneğin bugünün imkânlarıyla yeniden yorumlandığı görülür. Örneğin evin havalandırılması gelenekte de mevcuttur ancak bunu “enerji akışı olsun” diye yorumlamak gelenekteki bolluk, bereket beklentisinin bugünkü tezahürü olarak değerlendirilebilir. Yine aynı şekilde gelenekte temizlik vardır. Ancak negatif enerjiden arınmak için ikinci suya çubuk tarçın atılarak evin temizlenmesi bugün imkânı ve yorumu olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında elleri birbirine sürterek ısıtmak, enerji akışını hissetmek ve dilek yazılan kâğıdı eline alıp kalbine götürmek, kalpten enerjiyi tekrar göndermek gibi uygulamalar gelenekte Hıdırellez için yapılan ritüeller arasında yoktur.

@anette_inselberg adlı kullanıcı “Hıdırellez Ritüeli” zenginlik kapsamında değerlendirilecek şu uygulamaları paylaşmıştır:

5 Mayıs Hıdırellez Ritüeli “Hıdırellez Suyu Ritüeli: Ev, Araba & İş İçin” 5 Mayıs akşamı bir bardak suyun altına kırmızı kalemle dileklerinizi (ev, araba, bol para, iş, terfi vs) yazdığınız veya çizdiğiniz kağıdı yerleştirin ve evinizdeki bir pencerenin iç tarafına koyarak sabaha kadar bekletin. 6 Mayıs sabahı bardaktaki sudan biraz için ve dileklerinizin yazılı olduğu kağıdı toprağa gömün ya da denize bırakın. Bir hafta boyunca her gün bardaktaki suya ilave yaparak birkaç yudum içmeye devam edin... (...) “Bu iletinin altına” 5 Mayıs Hıdırellez enerjisini aktive ediyorum ev araba bol para kariyer iş bul terfi atama konularına hızırın elinin değmesine niyet ediyorum” yazın 🌿 oldu oldu oldu yazın ve ev araba iş sahibi kariyer teefi atama isteyen tüm arkadaşlarınızı etiketleyin ve bu ritüeli paylaşın ki hepimiz işe kariyere bol paraya ev ve arabaya kavuşalım😊😊😊 (URL-12)

Burada yer alan dileği yazmak, çizmek pencere önünde bekletmek, dilekleri toprağa gömmek, suya atmak Türk kültüründe yer alan uygulamalardır. Burada “Türk inançlarından günümüze kadar süregelen atalar, ateş su ve bereket kültlerinin izleri ve bunlarla ilgili ritüeller” görülür (Turan, 2008, s. 104). Ancak “Hıdırellez enerjisini aktive ediyorum” ya da “oldu oldu” yazmak ya da söylemek gibi bir uygulama gelenekte görülmemektedir.

Bereket ve zenginlikle ilgili @otherliveapp adlı kullanıcı dut yapraklarını tercih etmiştir:

■Cüzdanınızdan para eksilmesin hep artsin istiyorsanız 5 Mayıs akşamı dut yapraklarını para niyetine toplayın.(örneğin, 1 yaprak koparırsanız 1 trilyon niyetine koparın., 2 trilyon, 3 trilyon gibi devam edin 🌿😊) Topladığınız dut yapraklarını folyoya sarıp güzelce bastırın.(Bir kaç gün içinde yapraklar küçülüyor) Sonra cüzdanınıza koyun ve cüzdanın agzi açık o gece kalsın. 1 yıl boyunca cüzdandan çıkarmayın. Paranız artar, eksilmez🌿 Ertesi yıl eskisini çıkarıp toprağa gömün.ve yeni dut yapraklarını cüzdana koyun🌿 (URL-13)

Dut, ağaç kültü içinde kutsal sayılan evin huzurunun, istikbalinin ve bereketin sembolüdür (Gürsoy, 2012, s. 43). Burada dut yapraklarının parayı temsil etmesi ve bu temsillerin sarılarak 1 yıl boyunca cüzdanda muhafaza edilmesi, toprağa gömülmesi ve bu ritüelin tekrarlanması yazılı kaynaklarda bulunmayan bir uygulamadır. Bu uygulama bereketle ilişkilendirilen unsurların sembol olarak belli bir niyetle hareket edilmesi açısından gelenekle bağlantılıdır. Bereket ve zenginlik kapsamında ele alınan gönderilerin yorumlar kısmında kullanıcıların “işte aradığım bilgiler” (URL-8) gibi ritüelleri yeni öğrendiğini belli eden ifadeler kullandıkları gibi; “dua güzel fakat çul çaput dinde yeri yok” (URL-10) gibi olumsuz yorumların da yapıldığı görülmüştür. Yine yorumlarda dua, temenni emoji kullanılarak ifadelerin çokluğu dikkat çekmektedir.

2.3. Kısmet

Kısmet, baht açıklığı her devirde önem verilen bir konu olmuştur. Bunun için de Hıdırellez gibi özel günlerde çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Konu hakkında ele alınan örneklerin ikisi elmayla ilgilidir: @mayarituuel adlı kullanıcı “6 Mayıs’ta elma kabuklarını yastığının altına koy! Rüya evleneceğin kişiyi gör!” (URL-14). “@meditasyonatolyesi adlı hesapta yazısı yazılmıştır:

HIDIRELLEZ GÜNÜ KIRMIZI ELMA YİYİN!

Hıdırellez günü (5 Mayıs 2024 pazar) kırmızı elma yemek spiritüel, sembolik ve manevi bir anlam taşır. Kırmızı elma birçok kültürde; aşk, tutku, enerji, güç, sağlık, bolluk, refah, ruhsal denge ve uyumun sembolü olarak kabul edilir. Dolayısıyla, Hıdırellez (5 Mayıs 2024 pazar) gününde kırmızı elma yemek, hayatınızda bu değerleri arttırıp güçlendirmek için yapılan bir ritüeldir. Özellikle dileklerin tutulduğu, umutların dile getirildiği bir günde kırmızı elma yemek, nadir insanların bildiği, dileklerin gerçekleşmesi için sembolik bir eylemdir.

AYRICA BEKARLAR, EVLENMEK İSTEYENLER VE EVLENECEĞİ KİŞİYİ MERAK EDENLER!

5 Mayıs'ta 6 Mayıs'a bağlayan gece, uyumadan önce bir kırmızı elma soyup, kabuklarını yastığınızın altına koyarsanız rüyanızda evleneceğiniz kişiyi veya ona dair bir işareti mutlaka görürsünüz. (URL-15)

Türk kültüründe elma bolluk, bereket aynı zamanda çoğalmanın sembolüdür. Verilen ilk örnek Artvin yöresine aittir (Altun, 2008, s. 264). Kırmızı ise güç, “değiştiren ve dönüştüren tanrısal ılık ve ısı, dişilik” sembolü olması açısından önemlidir (Ekici, 2016, s. 105).

@kozmişkındalık adlı hesapta Hıdırellez'e değinilmiş daha sonra kismetle ilgili ritüeller hakkında bilgi verilmiştir:

Hıdırellez; Dileklerimizin olması için yardımımıza koştuğu bilinen Hızır ile denizlerin hükümdarı İlyas'ın yeryüzünde buluştuğu gün olarak kabul edilir. ☞☺5-6 Mayıs'ta bu güzel enerjili günlerin etkisini arkamıza alıp harika uygulamalar yapacağız. ✨Kırmızı kalem ile Bileğimize bir kalp çiziyoruz, ❤️ Ek olarak gül yağda sürebilirsiniz, Kalbin içine 938 yazıyoruz, Ruh eşim kolaylık ve neşeyle bana geliyor diyerek ritüeli bitiriyoruz. ✨Kollektif bilinç adına “Aşk” yazan herkese kozmik enerji kanallarını açacağım 🙏☺❤️☺Şifa olsun. (...) ☺Faydalanmasını istediğiniz tüm sevdiklerinizi yoruma etiketleyebilir veya gönderiyi onlara iletebilirsiniz. #rituel #spiritual #motivasyon #şans #motivasyon #yoga #şükür #sevgi #hıdırellez #dilek #astrology #kozmişenerji #5mayıs (URL-16)

Gelenekte kismet açmaya dair çok çeşitli ritüeller bulunmaktadır. Evlenecek kişinin başında kilit açma, yedi yahut dokuz komşunun kapısını çalma, yedi çeşmeden su içme bu ritüellerden birkaçıdır. Ancak örnekte yer verilen bileğe kırmızı kalemle kalp çizme, kalbin içine 938 yazma gibi uygulamalar bulunmamaktadır. Paylaşımın devamında kullanıcıların yorum yapma, yoruma kişi etiketleme ve gönderiyi iletmeleri tavsiye edilmiş dolayısıyla beğenilme ve etkileşim amaçları güdülmüştür.

@neysesakınım adlı hesaptaysa kismet ritüelinde ekmek kullanılır:

kızlar yeni Hıdırellez ritueli kilidi açıldı 5 mayıs Hıdırellez ritüeli “Hıdırellez Ritüeli: Evlenmek İsteyenler İçin” 5 mayıs günü bir dilim ekmek alıp yarısını yiyin. Diğer yarısını ise küçük parçalara bölüp “uyumlu ruh eşimle hemen şimdi, muhabbetli bir evlilik yapmaya niyet ediyorum” diyerek kuşların yemesi için pencerenizin önüne bırakın... (URL-17)

Türk kültüründe Hıdırellez gecesi ekmekle ilgili yapılan ritüellerde ekmek tuzludur. Burada “evlenmek isteyen delikanlı, özel surette yapılmış tuzlu çöreği 5 Mayıs akşamı yiyerek gece uykusuna yatarsa, rüyasında evleneceği kızı görür” inancı vardır (Sezen, 1999, s. 84). Nitekim @kizatasozu adlı kullanıcı paylaştığı gönderide yazan “Sonuçlar açıklandı mı ben gece kime su götürmüşüm” adlı paylaşımı 59.065 kişinin beğenmesi bu ritüelin yaygınlığını, kabulünü ve dijital alana taşındığını gösteren bir örnektir (URL-18). Kaynaklarda ya da gözlem

olarak niyet cümlesine dair bir iz ise bulunmamıştır. Bu cümlelerin dilek kâğıtlarında bulunması ihtimali vardır. Kısmet konusu dâhilinde ele alınan örneklerin yorumlar kısmında “ya rüyamda onu göremezsem” gibi inanç duygusuyla birlikte endişe bildiren ifadeler kullanıldığı gibi “E ben yaptım tuzu denedim dün gece ergen biri geldi rüyama su da vermedi çok kaba biriydi ne olacak nasıl iptal edcez 😊😊” vb. esprili ifadelerin varlığı dikkat çekmiştir (URL-14).

2.4. Çocuk Sahibi Olma

Toplumun dinamizmi, üretimin devamlılığı, gelenek, görenek ve törenin uygulanması sağlama odağında çocuk sahibi olmak önemli bir konudur. Doğum, evlenme, ölüm geçiş dönemlerinin evlenme evresiyle alakalı bu süreç, aile kurmanın doğal bir parçasıdır. Aile açısından çocuk sahibi olmak gurur, yeterlilik, yetkinlik, saygınlık, toplumun devamlılığını sağlama gibi aile kurumundan beklenen durumların gerçekleşmesine katkı sağlar. Bu konu din perspektifinden de desteklenir. Bereketiyle gelen çocuk aynı zamanda, annesinin ayakları altına cenneti serer. Güç verir. Soy devamlılığı sağlar. Bu nedenle Türk kültüründe yer alan ritüellerde çocuk sahibi olmak için çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamaların en yaygın olanı bebeği temsil edecek bir eşya yapmaktır:

@otherliveapp adlı kullanıcı Hıdırellez’le ilgili gönderisinin açıklama kısmına aşk, bereket, zenginlik için yapılan uygulamaların yanında çocuk sahibi olmak için “Bebek isteyen gül ağacının altına salıncak yapsın 🧸” açıklamasını yapmıştır (URL-19). Bunun yanında dilek kâğıdına bebek resmi çizilebilir. Bebek sahibi olmaya dair isteğini kâğıda yazabilir. Çocuk sahibi olma konusu dâhilinde ele alınan örneğin yorumlar kısmında “Gül ağacı yoksa saksı çiçeğinin toprağına aynı işlemi inanarak uygulayabilirsiniz...” gibi ritüelde niyetin önemli olduğunu belirten ifadeler kullanılmıştır (URL-19).

5. Sonuç

Dijital alanda ele alınan örneklerde en çok bolluk-bereket ritüeline, en az çocuk sahibi olma ritüeline rastlanmıştır. Bu örneklerde samimi bir üslup kullanılmış bu da etki ve etkileşimi beraberinde getirmiştir. Örneklerde gönderinin daha fazla kişiye ulaşması için beğenme, yorum yapma, başkasına gönderme gibi durumlar paylaşım sahibi tarafından talep edilmiştir.

Ele alınan örneklerde insanların dikkatini çekecek ve gönderiye yorum, paylaşım, başka birine gönderme gibi etkileşim verecek ifadeler ve içeriği destekleyecek müzikler kullanıldığı görülmüştür. “Mucize, Aklına gelen ilk dört rengi yaz aktive et, ÖNEMLİ, EVET MUCİZELERE HAZIRIM.” Örneklerden birkaçıdır. Ele alınan örneklerin moda olan dijital jargona göre şekillendiği görülmüştür. Ritüel anlatımlarında “-tabağına odaklanın, olmuş hâlini hissedin, güçlü olmayı seçiyorum, evet mucizelere hazırım, oldu oldu oldu” ifadeleri dijital alanın dil ve ifade jargonu olarak dikkat çekmektedir. Paylaşımlara yapılan yorumlar bazen eleştirel bazen esprili bazen ise paylaşımların öğretici olduğunu göstermektedir.

Dijital ortam geleneğin yaşatılması ve aktarılmasına doğru uygulama ve aktarım olduğu müddetçe olumlu katkı sağlamaktadır. Örneğin sadece Anadolu’nun belli bir yerinde yapılan ritüel sosyal medya paylaşımı ile birlikte farklı yörelerden insanların da bu gelenekten haberdar olmasına katkı sağlayabilir. Dijital ortam fiziki bir alanda faaliyet göstermez. Ancak bugün insanlar birbirlerine istedikleri zaman internet imkânıyla ulaşırlar. Yine bu vasıtayla haberleşir, sosyalleşir, eğlenirler. İnsanların hayatlarına bu denli etki eden bir unsur da kendisine hem kültürün oluşturulduğu hem de aktarıldığı bir alan bulur.

Sonuç olarak dijital ortamda paylaşılmış Hıdırellez temalı örnekler incelendiğinde Hıdırellez'in gelenekteki temel uygulamalarının bilindiği ancak pek çok örnekte kişisel yorumlamalara gidildiği tespit edilmiştir. Bu durum geleneksel uygulamaların sürdürülebilirliğini sekteye uğratmaktan ziyade kişisel yorumlamaların sayısının çok fazla olmasından kaynaklı gelenekte olmayan uygulamaların yayılmasına neden olmaktadır. Böylesi bir hâl de şimdi değilse bile ilerideki zamanlarda esas uygulamaların sürdürülebilirliğini ve aktarımını sekteye uğratma potansiyeline sahiptir. Bu durumun önüne geçilmesi için önce Hızır ve İlyas'ın varlığından başlayarak bu ritüelin ne anlam ifade ettiği ve gelenekte nasıl uygulandığının bilinmesi gerekmektedir. Bunun için de halk bilimi alanında uzman kişiler başta olmak üzere, konu hakkında bilgi sahibi insanlar hem sosyal medya hesaplarında hem de diğer dijital alanlarda bu ritüelin bileğe kalp çizme içine rakam yazma yahut "Oldu oldu oldu." demekle bir ilgisinin olmadığını anlatmak, doğrusunu uygulamak durumundadır.

Kaynaklar

- Aktan, E., & Kayış, H. H. (2018). Sosyal medya ve değişim: bloglar aracılığıyla anneliğin evrimi üzerine netnografik bir analiz. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 9(32), 39-54. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2018.2.003.x>
- Akyol, N. S. (2006). *Adana (merkez) halk kültüründe halk inançları bayramlar ve törenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altun, I. (2008). Türk halk kültüründe elma. *Journal of Turkish Studies*, 3(5), 262-281. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.424>
- Andaş, Ş. (2023). *Ege Mutfağına özgü törensel yemekler ve şerbet eşleşmeleri: İzmir ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Artun, E. (1990). Tekirdağ'da Hıdırellez geleneği. *Türk Halk kültüründe derlemeler*, Hıdırellez Özel Sayısı, (s. 1-23), Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 143.
- Aslan, E. (2015). Karapapak-Terekeme Türklerinde Hıdırellez geleneği. *Millî Folklor*, 27(108), 210-213. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/millifolklor/issue/55811/766989>
- Aslan, E. (2020). Fakelore mu, geleneğin icadı mı, Uygulamalı Halk Bilimi mi? Hamamönü Hıdırellez Şenlikleri üzerine bir inceleme. *Millî Folklor*, 16(126), 75-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/millifolklor/issue/55811/766989>
- Aslan, E. (2024). Popüler kültürde Âşık Veysel: Ekşi Sözlük'te kullanıcı yorumları açısından netnografik bir araştırma. *I. Uluslararası Bilim Sanat ve Toplumda Âşıklık Geleneği Sempozyumu -Âşık Veysel-*. Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, 21-23 Mart 2024, Ankara, s. 147-156.
- Baki, Z. S. (2014). *İnternet folkloru / netlore bağlamında sözlü kültürün dönüşümüne netnografik yaklaşımlar: katılımcı sözlük örnekleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beydilli, C. (2005). *Türk mitolojisi: ansiklopedik sözlük*. (çev. E. Ercan). Ankara: Yurt Kitap.
- Blank, T. (2009). Toward a Conceptual Framework for the Study of Folklore and the Internet, In T. Blank, *Folklore and the Internet*. Logan: Utah State University.
- Boratav, P. N. (1984). *100 soruda Türk folkloru*. İstanbul: Gerçek.

- Bronner, S. (2002). *Folk nation: folklore in the creation of American tradition*. Wilmington: Scholarly Resources.
- Cingöz, M. E. (1990a). Tokat'ta Hıdırellez, *Türk Halk kültüründe derlemeler*. Hıdırellez Özel Sayısı, (s. 43-51), Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 143.
- Cingöz, M. E. (1990b). Eskişehir'de Hıdırellez kutlamaları, *Millî Kültür*, (72), 6-8.
- Çelik, Ç. (1990). Edirne ve çevresi Hıdırellez geleneği. *Türk Halk kültüründe derlemeler*, Hıdırellez Özel Sayısı, (s. 53-70), Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 143.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). Yapısal ve işlevsel bakımdan geleneksel bayramlar bağlamında Nevruz ve Hıdırellez. *Türkbilig / Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, (1), 51-59. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkbilig/issue/52755/696199>
- Derin-Ükten, Y. (2022). Aksaray / Hamidiye yerleşimi Kırım Tatarlarının halk takvimi ve Hıdırellez kutlamaları üzerine bir inceleme. *BAYTEREK Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2) 222-236. <https://doi.org/10.48174/buaad.52.8>
- Döğüş, S. (2015). Anadolu'da Hızır-İlyas kültü ve Hıdırellez geleneği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. (74), 77-100. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tkhcbva/issue/71966/1157746>
- Ekici, M. (2016). Türk kültüründe “al” renk. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(2), 103-107. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egetid/issue/42807/517380>
- Ekici, M. (2023). UNESCO SOKÜM Temsilî Listesi'ne Kayıt Sürecinde “Bahar Bayramı: Hıdırellez”, M. Ekici, G. Yücesoy vd. (ed.), *SOKÜM ve Türk dünyasında Hıdırellez bildiri kitabı* içinde (s. 1-8), Ege Üniversitesi Yayınları Türk Dünyası Araştırmalar Enstitüsü Yayın No: 19.
- Elçi Çoşkun, A. (2010). Bulgaristan / Deliorman Aleviliğinde Kırklar Bayramı (Nevruz) ve Hıdırellez. *Millî Folklor*, 11(86) 58-74.
- Ersoy, R. (2023). *Cumhuriyet'in 100. yılında Türk kültürü ve medeniyeti üzerine düşünceler - dün, bugün, yarın-*. İstanbul: Ötüken.
- Evgin, A. (2007). *Hadislerde hızır-gayb ilişkisi*, Ankara: İlahiyat.
- Frank, R. (2011). *Newslore: contemporary folklor on the internet*. Jackson: University of Mississippi.
- Güleç, H., & Türker, E. (2011). “Çan” yöresinde kutlama, Hıdırellez ve bir ramazan geleneği ziyacıya çıkma ritüelleri üzerine. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 93-118. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4388/60306>
- Güleç, M. M. & Bilgin, V. (2018). Halk dindarlığının gündelik hayattaki görünümü ile ilgili sosyolojik çözümleme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 73-108. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uluifd/issue/38711/466744>
- Gülüm, E. (2018). Dijital iletişim teknolojileri aracılı bir folklorik deneyim alanı olarak sanal ortam. *Millî Folklor* 30(119), 127-139. <https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=119&Sayfa=127>
- Gürçayır-Teke, S. (2016). Değişen kültürel mekânlar, dönüşen gelenekler: Ankara'da Hıdırellez kutlamaları ve Hamamönü Hıdırellez şenlikleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 44-59. <https://doi.org/10.5505/jas.2016.70299>

- Gürsoy, Ü. (2012). Türk kültüründe ağaç kültü ve dut ağacı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. (61), 43-54.
- Honko, L. (2015). "Ritüellerin oluşum süreci". *Halk biliminde kuramlar ve yaklaşımlar 3*. (Çev. R. Ersoy). Ankara: Geleneksel.
<https://basimveyayinevi.ege.edu.tr/files/basimveyayinevi/icerik/sokumveturkdunyasinda/hidirellezekitap.pdf>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tkhecbva/issue/71940/1157366>
<https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=86&Sayfa=55>
- İmer, A. (1957). Halkalı'da Hıdırellez. *Türk Folklor Araştırmaları*, 4(96), 1523.
<https://turkfolklorarastirmalari.com/pdf/96.pdf>
- Kahveci, M. (1990), Muğla'da Hıdırellez. *Türk Halk kültüründe derlemeler*, Hıdırellez Özel Sayısı, (s. 77-81), Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 143.
- Karakuş, U. (2014). Türk atasözlerinde iklim algısı ve coğrafya. *Millî Folklor*, 26(102), 99-109.
<https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=102&Sayfa=84>
- Kartal, N. (1990). İnegöl'de Hıdırellez Geleneği. *Türk Halk Kültüründe Derlemeler*, Hıdırellez Özel Sayısı, (s. 93-105), Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 143.
- Kozinets, R. V. (1998). On Netnography: Initial Reflections on Consumer Research Investigations of Cyberculture. J. W. Alba and J. W. Hutchinson, Provo (ed.), In *NA-Advances in consumer research*, UT: Association for Consumer Research.
- Kozinets, R. V. (2010). *Netnography. doing ethnographic research online*. Thousands Oaks, CA: Sage.
- Köksal, H. (1990). İzmir'de Hıdırellez. *Türk Halk Kültüründe Derlemeler*, Hıdırellez Özel Sayısı, (s. 105-112), Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları:143.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2017). Edremit ve Burhaniye tahtacılarında Hıdırellez. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(37), 275-292.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed/issue/50163/645196>
- Maria, G., Zoi, A., Xanthippi, F., Evagelia, R. (2012). Folklore research and its new challenges: from the ethnography to netografy, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 3(8), 111-117. <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/11244/10854>
- Meydan, F. (1990). Kütahya'da Hıdırellez geleneği. *Türk halk kültüründe derlemeler*, Hıdırellez Özel Sayısı, (s. 113-121), Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları:143.
- Ocak, A. Y. (1990). *İslam-Türk inançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas kültü*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Oğuz, M. Ö. (2014). *Bozok yazıları*. Ankara: Geleneksel.
- Oğuz, M. Ö., Ölçer-Özünel E., (2013). *Somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. Ankara: Grafiker.
- Özarslan, M. (2000). Erzurum'da Hıdırellez ile ilgili inançlar ve kimi uygulamalar. *Türkbilgi / Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 203-208.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkbilgi1/issue/13372/161733>

- Özkan, İ. (2020). Bulgaristan Türklerinde Nevruz ve Hıdırellez kutlamaları. *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-24. <https://dergipark.org.tr/en/pub/balted/issue/52228/661300>
- Samancı, Z. A. (2008). *Konya/Beyşehir ilçesindeki manevi halk inançlarına dinler tarihi ve din fenomenolojisi açısından bir yaklaşım*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Santur, A. (1990). Afyon'da Hıdırellez geleneği. *Türk halk kültüründe derlemeler*, Hıdırellez Özel Sayısı, (s. 131-135), Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 143.
- Sezen, L. (1999). İlkyaz bayramları (Nevruz Hıdırellez). *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (12), 81-86. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2848/39286>
- Şafak, D. (2017). Etnografi'den netnografi'ye sanal ortamda kurşun dökme: sen bi kurşun dökür, *Milli Folklor*, 29(116), 156-168. <https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=116&Sayfa=156>
- Turan, F. A. (2008). Anadolu'daki Hıdırellez kutlamalarına dair inanmalar, ritüeller, yasaklar ve yaptırımlar. *Gazi Türkiyat*, 1(2), 101-111. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziturkiyat/issue/6715/90211>
- Turner, V. (2018). *Ritüeller yapı ve anti-yapı*. İstanbul: İthaki.
- Tüzel, B. (2022). Ebru sanatı geleneğine ilişkin netnografik bir analiz: Youtube'da koruma ve aktarım. *Milli Folklor*, 17(133), 207-221. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/millifolklor/issue/71375/893989>
- Velioğlu, Ö. (2004). *70'li yıllar Türk sineması köy filmlerine Türklerin İslamiyet öncesi dini inançlarının ve İslamiyet inancının yansımaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Elektronik kaynaklar

- URL-1: <https://www.aa.com.tr/tr/search/?s=Dijital+2024+Ekim+Global+İstatistik+Raporu&tag=1> (Erişim: 27.02.2025)
- URL-2: <https://instaavm.com/blog/instagram-ne-zaman-turkiye-geldi/> (Erişim: 27.02.2025)
- URL-3: <https://www.haberturk.com/turkiye-de-kullanicilarin-instagram-da-gecirdigi-sure-32-saat-uzerindeydi-3707915-teknoloji#:~:text=%22EN%20YAKIN%20%C3%9CLKEDEN%2010%20SAAT,di%C4%9Fer%20platformlara%20k%C4%B1yasla%20olduk%C3%A7a%20y%C3%BCksek> (Erişim: 27.02.2025)
- URL-4: <https://www.instagram.com/p/C6eJV2ZKMrH/> (Erişim: 28.02.2025)
- URL-5: <https://www.instagram.com/p/C6b-yTZtPnI/> (Erişim: 28.02.2025)
- URL-6: https://www.instagram.com/p/C6fm1P_Ix0a/ (Erişim: 28.02.2025)
- URL-7: <https://www.instagram.com/p/C6og68DKW5q/> (Erişim: 28.02.2025)
- URL-8: <https://www.instagram.com/p/C6lZoWAsLyc/> (Erişim: 28.02.2025)
- URL-9: <https://www.instagram.com/p/C6lMzZkqX0Y/> (Erişim: 28.02.2025)
- URL-10: <https://www.instagram.com/p/C6W-ywzqRL9/> (Erişim: 28.02.2025)
- URL-11: <https://www.instagram.com/p/C6RcSEiNYKg/> (Erişim: 28.02.2025)

URL-12: https://www.instagram.com/p/C6au0x6r_4S/ (Erişim: 28.02.2025)

URL-13: https://www.instagram.com/p/C6kH7OJtL_S/ (Erişim: 28.02.2025)

URL-14: <https://www.instagram.com/p/C6gyvlpNBU0/> (Erişim: 28.02.2025)

URL-15: <https://www.instagram.com/p/C6Wnpm3K-Ys/> (Erişim: 28.02.2025)

URL-16: https://www.instagram.com/p/C6UCvSNtds_/ (Erişim: 28.02.2025)

URL-17: <https://www.instagram.com/p/C6O51c0NCJi/> (Erişim: 28.02.2025)

URL-18: <https://www.instagram.com/p/C6o4cHTIIBu/> (Erişim: 28.02.2025)

URL-19: https://www.instagram.com/p/C6kH7OJtL_S/ (Erişim: 28.02.2025)

Extended Abstract

The study aims to examine the presence, transformation, and sustainability of the Hıdırellez tradition within the digital environment, focusing particularly on Instagram as a contemporary cultural arena. It investigates whether the continuation of Hıdırellez practices online affects the sustainability of traditional rituals and evaluates the benefits that digital platforms offer for the survival, visibility, and transmission of the tradition. Additionally, the study questions whether the rapid dissemination and high levels of interaction characteristic of social media can encourage the creation of new, nontraditional rituals shaped by the expectations and needs of the modern world. Within this scope, the research primarily analyzes ritual examples related to health, abundance and wealth, fortune, and childbearing, as these categories appear most frequently in digital posts associated with Hıdırellez.

The research employs netnography, an online ethnographic method that is especially effective for analyzing cultural expressions and social interactions in digital spaces. Through netnography, folklore products shared on Instagram are examined in terms of meaning, user interaction, and cultural interpretation. The sampling process intentionally avoids selecting accounts linked to specific communities or organized groups. Instead, random public accounts are included to create a more balanced and realistic representation of online behaviors that reflect everyday cultural practices. The study is grounded in the understanding that any environment involving human activity—whether physical or digital—serves as a medium through which culture survives, changes, and is transmitted. Digital platforms, therefore, should not be seen as separate from culture but as new environments that actively shape cultural continuity.

Statistical data highlights the importance of analyzing cultural elements in Türkiye's digital sphere. According to official reports, individuals in Türkiye spend an average of seven hours per day on the internet, and there are approximately 303 million social media accounts. These figures underscore the extent to which social media platforms have become integrated into daily life. Instagram, which was founded in 2010 and widely adopted in Türkiye starting in 2011, ranks among the most popular social media platforms globally. In Türkiye, it is the platform where users spend the most time, with more than 32 hours of monthly usage reported. The platform's popularity, high interaction rates, and strong visual orientation make it an ideal field for the study of modern interpretations and representations of Hıdırellez rituals.

The findings of the study show that among the analyzed Instagram posts, abundance and prosperity rituals are the most frequently shared, while rituals related to childbearing appear the least. The posts often adopt a sincere and emotionally engaging tone, encouraging users to interact through likes, comments, and shares. This emphasis on interaction reveals how digital platforms influence the visibility and perceived effectiveness of rituals, as users frequently associate higher engagement with greater symbolic or spiritual impact.

A notable aspect of the analyzed content is its alignment with contemporary digital language and trends. Many posts incorporate motivational or spiritually themed expressions such as “focus on your plate,” “feel the state of being,” “I choose to be strong,” “I am ready for miracles,” and “it happened.” These phrases, widely popular in digital self-help and wellness communities, differ significantly from traditional ritual terminology. In addition, background music, visual filters, and stylistic choices reflect broader digital aesthetics rather than traditional cultural elements. This blending of ritual content with digital trends demonstrates how the digital environment reshapes the expression and interpretation of

tradition. According to the study, the digital sphere can contribute positively to the survival and transmission of Hıdırellez traditions when used responsibly and with an understanding of the tradition's cultural foundations.

However, the study identifies significant concerns. Although many users demonstrate awareness of the basic components of Hıdırellez, numerous posts display personal interpretations that do not align with traditional practices. While such creativity does not immediately undermine the tradition, the widespread dissemination of nontraditional elements-especially through viral formats-may lead to long-term challenges in preserving accurate ritual knowledge. This risk is heightened by the rapid speed at which digital content spreads and the tendency of social media users to prioritize novelty over authenticity. To address this issue, the study emphasizes the importance of culturally informed guidance. Folklorists and knowledgeable individuals should actively share accurate information on social media, ensuring that misconceptions-such as drawing hearts on the wrist, writing numbers inside symbols, or repeatedly saying "okay, okay, okay"-are clarified and separated from authentic Hıdırellez practices.

The scope of the research focuses on Instagram content specifically related to health, abundance and wealth, fortune, and childbearing because these categories dominate Hıdırellez content online. The study recommends that culturally accurate educational posts be shared prior to Hıdırellez to counteract the influence of emotional, trend-driven, or misinformed content. Increasing the visibility of such informative posts through strategic interaction is viewed as essential. Additionally, experts should demonstrate the correct implementation of rituals, helping younger generations access reliable representations of the tradition.

Tradition, by nature, is dynamic and continuously shaped by time, context, and cultural interaction. However, the study argues that changes in traditional practices should occur gradually and with an understanding of cultural continuity. Sudden shifts-such as individuals inventing entirely new rituals based solely on personal emotions or digital fashion-risk disconnecting the tradition from its historical roots. Therefore, efforts should be made to strengthen the physical, visual, and digital presence of authentic practices in order to maintain cultural coherence.

What sets this study apart from previous research is its focus on evaluating whether Hıdırellez rituals are performed in accordance with Turkish cultural traditions within a social media platform that plays an active role in shaping daily life. Given the influence of viral content in shaping public perception and behavior, there is a realistic possibility that annual Hıdırellez celebrations conducted online may evolve in ways that threaten the tradition's accurate transmission. By identifying and analyzing this risk, the study offers valuable insights into ensuring that digital representations of Hıdırellez remain both culturally grounded and sustainable.